

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXVII
2021

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

CUPRINS

Actele Conferinței „Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII”

Maria Magdalena Székely, <i>Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII (Cuvânt înainte)</i>	11
Radu Cârциumaru, <i>O ipoteză privind datarea primei fresce din Biserica Domnească a Târgoviștei în vremea lui Mihnea Turcitul</i>	17
Liviu Marius Ilie, <i>Domnia și cancelaria – danie și cronologie în perioada Paștilor în Țara Românească (secolul al XV-lea)</i>	27
Maria Magdalena Székely, <i>Daruri, mărfuri și obiecte de prestigiu la curtea Moldovei în secolul al XVI-lea</i>	33
Minodora Cârциumaru, <i>Inelul jupâniței Vlădae. O descoperire arheologică și implicațiile ei istorice</i>	59
Ștefan S. Gorovei, <i>În căutarea „patriciatului” pierdut. O revenire</i>	77
Marius Păduraru, <i>„Pe vremea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și putêrnecu”. Adăugiri la biografia marelui dregător muntean Mareș Băjescu</i>	89

Daniela Orzață, <i>Ancient library of Alexandria foreign book fund</i>	111
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, <i>Soldats provenant du milieu rural de la province de Mésie Inférieure dans les légions romaines</i>	129
Iulia Dumitrache, <i>Haine pentru soldați: contracte cu statul roman și afaceri personale</i>	135
Fabian Doboș, <i>Augustin – al doilea Atanasie</i>	143

Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>The doctrine of lawful rebellion in the princely proclamations of the French wars of religion</i>	151
Sorin Grigoruță, <i>„A slujit domniei mele cu dreptate și cu credință”. Câteva considerații privitoare la Andrei, hatmanul lui Petru vodă Șchiopul</i>	165
Eduard Rusu, <i>Muzica nunților domnești</i>	189
Gheorghe Lazăr, <i>Danii românești în favoarea așezămintelor ortodoxe sud-dunărene. Noi mărturii documentare</i>	201
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Crâmpeie din istoria Bisericii Sfinții Teodori din Iași prin însemnări de odinioară</i>	219

Cuprins

Alexandru-Florin Platon, <i>Evenimentele anului 1821 în corespondența unui negustor genevez din Odesa: Jean-Justin (Jules) Rey</i>	231
Cristian Ploscaru, <i>Between the diplomacy of war or peace and the Ottoman occupation of the Romanian Principalities (1821-1822)</i>	245
Laurențiu Rădvan, <i>Un plan necunoscut al orașului Târgoviște din 1831</i>	265
Mihai-Cristian Amărieuței, Simion-Alexandru Gavriș, <i>Administrația moldoveană la începutul perioadei regulamentare: funcționarii Ministerului de Interne și ai Comitetului Sănătății (1834)</i>	279
Andrei Melinte, <i>Din istoricul înființării orașelor din Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	301
Remus Tanasă, <i>Between "millet" and self-determination: the Ottoman-Armenian case</i>	321
Aleksandr Stykalin, Ioan-Augustin Guriță, <i>Din corespondența arhimandritului Iuliu Scriban cu arhiepiscopul Arsenie Stadnički păstrată la Moscova</i>	331
Ștefan Crăciun, <i>Nicolae B. Cantacuzino – primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Berna (1911-1912)</i>	355
Claudiu-Lucian Topor, <i>German administration in Romania under military occupation: everyday life in the vicinity of the operations army (1916-1918)</i>	365
Stefano Santoro, <i>The image of Bolshevism in the Italian public opinion, 1917-1919</i>	377

Lucian Leuștean, <i>New contributions on the dispute at the Peace Conference (February-March 1920) concerning the Romanian-Hungarian border</i>	391
Krzysztof Nowak, <i>Motivations, obstacles and complications on the path of Polish diplomacy to an alliance with Romania. Reflections on the 100th anniversary of the Polish-Romanian military alliance of 1921</i>	405
Árpád Hornyák, <i>The League of Nations loan to Hungary in 1924 with special regard to Yugoslav aspects</i>	421
Ionel Moldovan, <i>Noi considerații privitoare la înființarea Facultății de Teologie din Chișinău (1926)</i>	443
Andreea Dahlquist, <i>Romanian propaganda in Sweden during the Second World War</i>	459
Elena Dragomir, <i>Relațiile comerciale cu Occidentul în concepția economică a României postbelice. Argumente pentru o nouă perspectivă de studiu</i>	475
Daniel Lazăr, <i>30 de ani de la destrămarea R.S.F. Iugoslavia. Despre politică, societate și „cultură de masă” – considerații</i>	495

<i>In memoriam: Mihail Vasilescu, Ioan Caproșu, Ion Agrigoroaiei</i>	507
<i>Recenzii și note bibliografice</i>	513
EUSEBIU DE CEZAREEA, <i>Istoria bisericească</i> , traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Teodor Bodogae, ediție revizuită de Tudor Teoteoi, Basilica, București, 2020, 560 p. (PSB, s.n. 20) (Nelu Zugravu); <i>Beyond Ambassadors; Consuls, Missionaries, and Spies in Premodern Diplomacy</i> , ed. Maurits Ebben și Louis Sicking, Leiden, Editura Brill, 2020, 236 p. (Mihai Covaliu); Rebecca Haynes, <i>Moldova: A History</i> , London,	

New York, I. B. Tauris, 2020, xvi + 240 p. (*Laurențiu Rădvan*); Carol Iancu, *Evreii din Hârlău și împrejurimi. Istorie și memorie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020, 250 p. (*Dănuț Fotea*); Victor Taki, *Russia on the Danube: Empire, Elites, and Reform in Moldavia and Wallachia 1812-1834*, Budapest, Vienna, New York, Central European University Press, 2021 (*Cristian Ploscaru*); Mirel Bănică, *Bafta, Devla și Haramul. Studii despre cultura și religia romilor*, Iași, Editura Polirom, 2019, 472 p. (*Monica Chicuș*); David E. Nye, *American Illuminations. Urban Lighting, 1800–1920*, Cambridge, The MIT Press, 2018, x + 280 p. (*Simion Câlția*); Mihai Ștefan Ceaușu, Ion Lihaciu, *Autonomia Bucovinei (1848-1861). Studiu și documente*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 374 p. (*Ioan-Gabriel Chiraș*); *Universitatea din Cluj în perioada interbelică*, vol. III, *Facultatea de Litere și Filosofie*, coordonator Ana-Maria Stan, editori Ioan-Aurel Pop, Simion Simon, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2019, 364 p. (*Dragoș Jipa*); Radu Ioanid, *Pogromul de la Iași*, ediție îngrijită de Elisabeth Ungureanu, prefață de Alexandru Florian, București, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Iași, Polirom, 2021, 142 p. (*Mihai-Daniel Botezatu*); Michael Shafir, *România Comunistă (1948-1985). O analiză politică, economică și socială*, traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, București, Editura Meteor Press, 2020, 432 p. (*Andrei Mihai Rîpanu*); *Panorama comunismului în România*, ed. de Liliana Corobca, Iași, Editura Polirom, 2020, 1150 p. (*Daniel Chiriac*).

Abrevieri

In memoriam

MIHAIL VASILESCU (1941-2021)

2021 a reprezentat un an de cumpănă pentru Facultatea de Istorie, care a pierdut trei dintre foștii ei mari profesori. Unul dintre aceștia a fost Mihail Vasilescu, specialist în istoria antică universală, în particular istoria Greciei și a originii populațiilor din vechea Eladă.

Născut pe 2 noiembrie 1941 la Ludești (jud. Dâmbovița), Mihail Vasilescu a urmat cursurile Facultății de Istorie a Universității din București (1961-1966). A studiat cu reprezentanți de elită ai istoriografiei românești, iar maștrilor săi de la specializarea Preistorie și Istorie antică, precum Ion Nestor, Dumitru Berciu, Dionisie M. Pippidi, Emil Condurachi, Dumitru Tudor, Gheorghe Ștefan, Iorgu Stoian, le va purta o neștearsă amintire.

Imediat după absolvire, a ajuns preparator la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, apoi asistent (1969-1984), lector (1984-1990), conferențiar (1990-2007), susținând seminariile de Istorie antică universală, sub îndrumarea magistrului Nicolae Gostar, iar după trecerea acestuia la cele veșnice (în 1978), a devenit titularul cursului de Istorie antică universală. Activitatea didactică a profesorului Vasilescu a vizat nu numai acest curs, ci și pe cel de epigrafie latină și greacă, dar și cursuri speciale de istorie greacă. A susținut în 1985 teza de doctorat *Pelasgotyrrhenica. Contribuții la studiul protoistoriei mediteraneene*, la Universitatea din București, sub conducerea acad. Prof. Emil Condurachi.

Pe plan științific, chiar dacă nu a scris mult, profesorul s-a remarcat prin erudiție, acribie, seriozitate, lucrările sale fiind întotdeauna de o înaltă ținută științifică. A fost șef al catedrei de Istorie antică și Arheologie în două rânduri (1998-1999 și 2004-2007). Meritele Domniei Sale au fost recunoscute și pe plan internațional, fiind invitat la conferințe, congrese și simpozioane internaționale la Moscova, Berlin, Forlì, Bari, Foggia sau Komotini. A fost membru al Societății de Studii Clasice din România (din 1966), al Institutului de Tracologie din România (din 1983), al Asociației Internaționale de pre- și protoistorie (din 1996). A publicat articole și studii în reviste și volume colective apărute în Italia, Germania, Grecia, aceste realizări reprezentând recunoașterea suplimentară a valorii sale științifice.

Împătimit admirator și cunoscător al culturii lumii antice, Domnia Sa a predat neconținut pentru punerea în valoare a izvoarelor și monumentelor Antichității ca exemple de urmat în societatea actuală. Profesorul Vasilescu a făcut parte din acea generație de dascăli și cercetători care au pus preț pe cunoașterea surselor, pe dragostea față de document și față de cultură în general. Cursurile sale erau susținute nu numai cu o deosebită elocință, dar erau dublate de erudiție și valoare științifică. Profesorul Vasilescu rămâne în memoria generațiilor de studenți cărora le-a fost dascăl prin zâmbetul său cald, prin nesfârșita sa bunătate și prin boemia în cel mai frumos sens al cuvântului.

Prin plecarea Domniei Sale, alături de cea a Profesorului Ioan Caproșu și a Profesorului Ion Agrigoroaiei, Facultatea de Istorie se desparte, încet-încet, de o generație de profesori care au ridicat știința istorică românească.

Sit tibi terra levis!

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba

IOAN CAPROȘU (1934-2021)

În ziua de 9 aprilie a anului 2021 a plecat dintre noi Profesorul Ioan Caproșu, care și-a dedicat întreaga viață deslușirii tainelor evului mediu românesc. Activitatea sa științifică se întinde vreme de șase decenii, fiind una dintre cele mai prolifiche, Profesorul desfășurând în același timp o deosebită muncă la catedră, unde a îndrumat generații după generații de studenți. Ioan Caproșu s-a născut la 26 august 1934 în Mitoc, sat aflat pe malul Prutului (azi în jud. Botoșani), unde a urmat cursurile școlii primare. Gimnaziul l-a făcut la Săveni (1947-1950), iar pentru cursurile liceale pașii i-au fost îndreptați către cunoscuta școală pedagogică de la Șendriceni (1950-1954), unde profesori formați la școala antebelică au contribuit hotărâtor la îndreptarea sa către studiile umaniste. Poate nu întâmplător, în băncile aceste școli și-au desfășurat studiile și alți cunoscuți istorici sau filologi, precum Alexandru Zub, Ilie Seftiuc și Stelian Dumistrăcel. A venit apoi la Iași, unde s-a înscris la Facultatea de Istorie-Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, unde i-a avut profesori, printre alții, pe Constantin Cihodaru, Ilie Grămadă, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Dumitru Berlescu și Emilian Bold (1954-1958). După absolvirea facultății, a fost angajat cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” al Academiei Române, Filiala Iași, unde a ajuns ulterior șef al sectorului de Istorie medie și unde s-a ocupat ani la rând de publicarea Anuarului Institutului, revistă apreciată în țară și străinătate. Din 1979, a activat ca profesor la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde a fost și decan, între 1990 și 1996. Până la pensionarea din 2004, a susținut cursuri de Istorie medievală universală și românească, de Slavă Veche și Paleografie chirilică, contribuind la formarea a numeroși studenți, viitori profesori, cercetători, muzeografi, arhiviști sau arheologi, atât din țară, cât și din Basarabia sau Bucovina de Nord. De altfel, a coordonat sute de lucrări de licență, grad și doctorat pentru numeroși absolvenți, toate de foarte bună calitate. Din această perspectivă, meritul Profesorului Caproșu este acela că a întreținut în permanență în jurul său o atmosferă de emulație științifică, fiind un adevărat creator de școală. Ca o recunoaștere (cam tardivă) a meritelor sale profesionale, Academia Română l-a primit în 2012 în rândurile sale în calitate de membru de onoare.

Nu ne propunem o prezentare detaliată a operei științifice a lui Ioan Caproșu. De-a lungul vremii, au fost publicate în acest sens mai multe texte omagiale, inclusiv două volume cu studii ale discipolilor și prietenilor săi (*In honorem Ioan Caproșu*, 2002, și *Retrospecții medievale. In honorem Professoris emeriti Ioan Caproșu*, 2014), astfel că mai jos vom reda pe scurt principalele direcții de cercetare spre care s-a îndreptat Istoricul. Remarcabil este efortul de editare a surselor medievale, Profesorul Caproșu susținând cu ardoare importanța izvorului istoric, implicându-se activ în activitatea de scoatere la lumină și publicare a vechilor documente. În acest domeniu de mare complexitate, identificăm mai multe direcții specifice, dintre care una din cele mai semnificative a fost și rămâne editarea volumelor din cadrul colecției naționale de izvoare *Documenta Romaniae Historica*, seria A, *Moldova*. De la începutul anilor 70 ai secolului XX și până recent, în 2019, singur sau alături de alți medievști ieșeni de marcă, Ioan Caproșu a publicat mai multe volume din această serie, oferind cercetătorilor posibilitatea de a interpreta și a folosi un număr impresionant de acte, multe inedite. De asemenea, a susținut mereu importanța valorificării surselor strănse în arhivele mănăstirilor athonite, implicându-se în publicarea a două

volume care cuprind catalogul de *Documente românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos*, Iași, 2005-2013. Tot în planul editării izvoarelor, se remarcă interesul pentru trecutul orașelor din Moldova, a căror istorie poate fi mai ușor înțeleasă printr-o cunoaștere amănunțită a surselor. Ioan Caproșu a făcut parte din colectivul care a publicat documentele privitoare la istoria unui important oraș al țării, Suceava: volumul *Suceava. Documente privitoare la istoria orașului. 1388-1918*, vol. I, apărut în 1989. Pentru Iași, capitala Țării Moldovei, a publicat între 1999 și 2007 nu mai puțin de zece volume (primul împreună cu Petronel Zahariuc), cuprinzând mii de documente, majoritatea inedite, strânse cu trudă timp de patru decenii. De asemenea, împreună cu Mihai-Răzvan Ungureanu, a editat două volume de *Documente statistice privitoare la orașul Iași* (1997); s-au adăugat mai multe sămi de vistierie, ca și alte izvoare culese cu asiduitate din arhivele românești sau străine, toate relevante pentru înțelegerea trecutului orașelor românești și al unor instituții medievale. Nu au fost neglijate însemnările de pe manuscrise și cărți vechi din Moldova, patru volume fiind publicate pe această temă în anii 2008-2009 împreună cu Elena Chiaburu. Numele profesorului Ioan Caproșu rămâne legat și de un alt important proiect, publicarea științifică a textului primei *Bibliei* românești, anume *Biblia* de la 1688, proiect care s-a concretizat, în urma colaborării cu profesorul Vasile Arvinte, prin apariția a cinci volume, reprezentând primele cinci cărți din *Vechiul Testament: Monumenta Linguae Dacoromanorum*, Pars I-V, 1988-1997; se adaugă *Palia de la Orăștie* (1582), vol. I-II Iași, 2005 (în colaborare cu Vasile Arvinte, Alexandru Gafton și alții).

Calității de editor al vechilor documente ale Țării Moldovei i se adaugă aceea de autor al multor volume și articole scrise în diverse alte domenii. Încă din primii ani ai activității de cercetare, Ioan Caproșu s-a arătat interesat de monumentele medievale ale Moldovei, câteva lucrări fiind închinare acestui subiect: *Biserici și mănăstiri vechi din Moldova până la mijlocul secolului al XV-lea*, în colaborare cu N. Grigoraș, 1967 (ed. a II-a, revăzută, în 1971); *Biserica Sf. Gheorghe din Suceava*, 1969; *Vechea catedrală mitropolitană din Suceava*, apărută în 1980. Pentru istoria orașului Iași, de mare importanță a fost publicarea volumului *Iașii vechilor zidiri. Până în 1821*, apărut în 1974, reeditat în 2007 (în colaborare cu Dan Bădărău). Ioan Caproșu a urmărit și deslușirea raporturilor economice din lumea medievală din spațiul românesc, atât în privința modului în care funcționau acestea în Țara Moldovei (volumul *O istorie a Moldovei prin relațiile de credit până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, 1989, bazat pe lucrarea de doctorat), cât și în ceea ce privește legăturile comerciale dintre țara de la răsărit de Carpați și Transilvania: *Relațiile economice ale Brașovului cu Moldova, de la începutul secolului al XVIII-lea până la 1850*, împreună cu Constantin A. Stoide, 1992. S-a remarcat și ca editor al operei postume a mai multor medievști: Theodor Bălan (*Documente bucovinene*, mai multe volume), Constantin A. Stoide (*Manufacturile din Țara Bârsei între 1750 și 1850; Comerțul cu cărți dintre Transilvania, Moldova și Țara Românească între 1730 și 1830; Despre clopote și clopotari în Țările Române: secolele XIV-XIX*), Alexandru I. Gonța (*Legăturile economice ale Moldovei cu Transilvania. Secolele XIII-XVII; Documente privind istoria României. Indicele numelor de locuri. Sec. XIV-XVII; Documente privind istoria României. Indicele numelor de persoane. Sec. XIV-XVIII*).

De-a lungul timpului, mai multe instituții l-au onorat pe Profesorul Caproșu cu dovezi de apreciere a activității sale. A fost distins cu premiul Academiei Române (în 1975 și 1990), i s-a decernat Diploma de onoare (1995) și Premiul de excelență (2002) al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Diploma de onoare a Arhivelor Naționale din București (1997), Premiul „Vasile Pogor” și Diploma de excelență a Primăriei Municipiului Iași (2004), Premiul *Opera Omnia* al Consiliului Național al Cercetării Științifice al

Ministerului Educației și Cercetării (2001) și a fost decorat cu ordinul „Meritul cultural”, în grad de ofițer, pentru „cercetare științifică” (2004). O altă încununare a prestației sale științifice a reprezentat-o atribuirea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău în anul 2000. Experiența sa didactică și științifică a fost apreciată și în afara țării. A fost mai mulți ani *Visiting Professor* la University of Nebraska (Omaha), la cea din Portland (ambele în S.U.A.), la School of Slavonic and East European Studies (în Londra), ca și la Universitatea din Cambridge, școli cu faimă internațională.

Nu putem încheia acesta rânduri fără a reda și câteva note personale, ce țin de relația autorului acestei evocări cu Profesorul și Magistrul Ioan Caproșu. L-am cunoscut încă din 1993, când am intrat la facultate, iar dumnealui era decan. Am avut norocul ca din acel an să urmez cursul de Slavă Veche, unde ne-a inițiat, pe mine și puținii colegi care aleseseră acest curs, în primele taine ale evului mediu. Am colaborat la licență, master și doctorat, dumnealui fiind cel care mi-a propus ceea ce a devenit tema mea predilectă de cercetare, istoria orașelor. Cu ajutorul său am pătruns secretele Paleografiei chirilice și nu am ezitat să dau o mână de ajutor în transcrierea documentelor atunci când am fost solicitat. De student, am mers să lucrez în biroul său de la facultate, atras și de atmosfera specială din fiecare seară din acel loc. Îi plăcea să primească vizite și, pe lângă colegi din facultate, îl căutau profesori de la alte facultăți din Universitate, chiar de la Politehnică, Agronomie și Medicină, cercetători, arheologi, arhiviști, muzeografi, din Iași sau din țară și chiar străinătate, o mențiune specială cuvenindu-se confrăților din Basarabia sau nordul Bucovinei, mereu primiți cu brațele deschise. Ușa îi era mereu deschisă și era bucuros de oaspeți. Anii au trecut și am continuat să împărțim același birou, care îi uimea pe cei ce îi călcau pragul. Nu am să uit impresia puternică pe care a făcut-o vederea acestui birou unui profesor care mă vizitase din Anglia și care marcat de volumul de cărți, hârtii și documente depus pe mesele din încăperea m-a rugat să îl las să facă o fotografie, susținând că nu mai văzuse așa ceva de pe vremea magiștrilor săi, cu decenii în urmă. Totuși, cu timpul, pe măsură ce vârsta începea să își spună cuvântul, iar unii dintre prietenii săi au părăsit această lume, vizitatorii s-au tot împuținat, astfel că în 2020, anul pandemiei de Covid, profesorul venea mai rar la facultate, la câteva zile, pentru a sta de vorbă. A avut o viață destul de lungă și plină, a trăit anii războiului, când a văzut cum s-a tras graniță din nou pe Prut (o mare durere a sa), a traversat anii regimului comunist și ai celui democratic de după 1989, a arătat spirit critic și într-unul și în celălalt, a fost activ până în ultima clipă, lucrând neobosit la proiectele sale. Ne-a părăsit lăsându-ne într-un fel moștenire misiunea de a continua munca de punere în valoare a izvoarelor istorice ale lumii medievale, pe care vom încerca să o ducem la îndeplinire.

Laurențiu Rădvan

ION AGRIGOROAIEI (1936-2021)

Ion Agrigoroaiei s-a născut pe 30 decembrie 1936, la Chișinău. A absolvit Liceul Internat („C. Negruzzi”) din Iași, în 1954, și Secția de Istorie de la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în 1958. A urcat, pe rând, treptele devenirii profesionale, la Facultatea de Istorie, ca preparator (1959-1961), asistent (1961-1970), lector (1970-1977), conferențiar (1977-1990) și profesor (1990-2007). În 1975, a obținut titlul de Doctor în Istorie.

Sub raport administrativ, a îndeplinit funcția de decan al Facultății de Istorie și Filosofie (între 1985 și 1990), iar ulterior revoluției din 1989, în perioada 1992-1998, a fost ales șeful Catedrei de Istoria Românilor la Facultatea de Istorie și a celei de Istorie Contemporană (1998-2004). De asemenea, între 1993 și 1997 a ocupat poziția de director al Direcției Județene Iași a Arhivelor Naționale, contribuind la restructurarea acestei instituții în sens occidental, după ani de regim totalitar.

Câmpurile de interes istoriografic ale lui Ion Agrigoroaiei au fost variate și au ilustrat, mai ales după 1990, angajamentul public al istoricului. Inițial, preocupările sale au vizat relațiile internaționale, abordate într-o perspectivă mai curând tradițională, cu privilegierea rolului României în timpul Primului Război Mondial. În *România în relațiile internaționale 1699-1939* (coordonată împreună cu Janeta Benditer, Leonid Boicu, Emilian Bold, lucrare apărută la Iași, în 1980, 568 p.) autorul prezenta, în maniera clasică a istoriei diplomatice, tratativele și acțiunile guvernului român privitoare la participarea la *Războiul Întregirii*. Alături de alți istorici ieșeni, a publicat cărți axate pe diferite aspecte ale istoriei românilor din secolele XIX-XX în context european (*Aspecte ale luptei pentru unitatea națională. Iași 1600-1859-1918*, împreună cu Gheorghe Buzatu, Valeriu-Florin Dobrinescu, Iași, 1983, 410 p.). A rămas atașat acestei direcții a relațiilor internaționale și după 1990, publicând alte lucrări care priveau poziția României în raporturile interstatale din Europa timpului (*România în relațiile internaționale din perioada 1916-1918*, Iași, 2008, 214 p.; *Comisia Europeană a Dunării*, editor și studiu introductiv, Iași, 2010, 231 p.).

Însă centrul cercetărilor sale s-a mutat înspre subiecte de interes public major după Revoluție, cu atât mai mult cu cât aspectul academic s-a suprapus peste cel intim, sufletesc. Ca om născut la Chișinău, a încercat să înțeleagă istoria acestei regiuni în secolul al XX-lea, mai ales în perioada în care Basarabia a fost, ca teritoriu și societate, în cadrul statului român. Cărțile *Basarabia în cadrul României întregite 1918-1940*, scrisă împreună cu Gheorghe Palade (Chișinău, 1993, 256 p.), *Unirea Basarabiei cu România în presa vremii. Un studiu de caz: ziarul „Mișcarea”. Iași, 1918* (Iași, 1999, 211 p.), *Unirea Basarabiei cu România în presa vremii. Un studiu de caz: ziarul „Mișcarea”. Iași, 1917-1918* (ed. a II-a revizuită și adăugită, Iași, 2018, 207 p.), *Basarabia de la unire la integrare* (Chișinău, 2007, 334 p.), *Basarabia în acte diplomatice 1711-1947* (Iași, 2012, text și documente, 260 p.) au analizat procesul de unire a Basarabiei cu România și integrarea politică, administrativă, economică sau culturală a regiunii în noua realitate politică de după 1918.

Istoria locală, a orașului care l-a adoptat, a fost a doua direcție dezvoltată profesional după Revoluție. Cărțile consacrate istoriei Iașului, *Iașii în anii 1916-1918*, vol. I, *Opinie publică și stare de spirit în timp de război 1916-1917*, Iași, 1998, 186 p. (reluată ulterior și extinsă ca documentare și interpretare în *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri. Iași, 1916-1918*, Iași, 2004, 303 p.; *Opinie publică și*

stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri, ediția a II-a revizuită, Iași, 2016, 324 p.); *Orașul Iași – Capitala rezistenței până la capăt (1916-1917)*, (coordonator) Iași, 2016, 339 p.; *Iașii și unirea Basarabiei cu România (27 martie/9 aprilie 1918): studii*, Iași, 2018, 240 p.) prezintă mai ales rolul Iașului, contribuția administrației locale, a populației și a elitei locale, în rezistența românilor din anii 1916-1918. Ion Agrigoroaiei evidențiază Iașul drept *capitala de război* a românilor, *oraș al Unirii*, urmărind percepțiile și atitudinile opiniei publice față de marile evenimente din perioada confruntări militare și a întregirii neamului.

Devotat instituției unde a predat aproape jumătate de secol și profesiei sale, Ion Agrigoroaiei s-a aplecat și asupra istoriei învățământului. Lucrările consacrate acestui topic, *Universitari ieșeni, președinți ai Senatului României: Paul Bujor, Traian Bratu, Neculai Costăchescu* (Iași, 2015, 171 p.); *Istoria Liceului Internat C. Negruzzi – Iași (1895-1995)*, scrisă împreună cu Gheorghe Iacob și Gheorghe Iutiș (Iași, 1995, 391 p.); *Noul Palat Universitar de la Copou. 100 de ani de la inaugurare*, (împreună cu Ion Toderașcu, Iași, 1997, 161 p.), au evocat personalități ale Universității ieșene și momente din istoria clădirii emblemă a instituției. Totodată, a avut o contribuție semnificativă în volumul prilejuit de aniversarea celor 150 de ani de existență a *Alma Mater Iassiensis (Istoria Universității din Iași*, Iași, 2010, reeditat în 2014).

Ca titular al disciplinei privitoare la România între cele două războaie mondiale, Ion Agrigoroaiei a abordat, în sinteze valoroase, istoria românilor în perioadă. În *România interbelică*, vol. I. (Iași, 2001, 297 p.), *România interbelică: economie, administrație, apărare*, scrisă împreună cu Gavriil Preda, Gheorghe Calcan (Ploiești, 2008, 321 p.); *România interbelică: unificare și evoluție economică* (Iași, 2015, 400 p.), istoricul a analizat, îndeosebi, procesul de unificare a statului după 1918, efortul integrator și centralizator al autorităților de la București și coordonatele economice, politice și sociale ale evoluției societății românești.

Cercetătorul Ion Agrigoroaiei a fost dublat de profesorul îndrumător și formator al mai multor serii de studenți și doctoranzi, mai ales după 1990, când a obținut calitatea de conducător de doctorat. Acest rol nobil este reliefat de cele două volume dedicate lui la împlinirea vârstei de 65 de ani (*Istorie și conștiință. Profesorului Ion Agrigoroaiei la a 65-a aniversare*, coord. Gheorghe Iacob, Cătălin Turliuc, „Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, serie nouă, Istorie, tom XLVI-XLVII, supliment, 2000-2001, 510 p.), respectiv a celei de 75 de ani (*Clipe de viață. Prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei la 75 de ani*, coord. Cătălin Turliuc, Gavriil Preda, Ilie Manole, Ploiești, 2011, 386 p.).

Meritele academice, implicarea în cercetarea istoriei Iașului și dezvoltarea legăturilor constante și fructuoase cu mediul științific de la Chișinău i-au adus recunoașterea formală profesorului Ion Agrigoroaiei. A primit mai multe distincții naționale: Premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române, în 1985, pentru contribuția la volumul *Iașii: 1600-1859-1918, Profesor emeritus* al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (2007), Ordinul *Gloria Muncii* conferit de Președintele Republicii Moldova (2010), *Premiul Centenar* oferit de către Primăria Municipiului Iași (2017) și statutul de *Cetățean de onoare* al Municipiului Iași (2018).

Profesorul Ion Agrigoroaiei a rămas în amintirea studenților, colegilor și celor care l-au cunoscut ca un om dedicat, echilibrat, atent la detalii, fin în exprimare și mereu în căutarea nuanței potrivite în frază. Mandatul ca Decan al Facultății de Istorie-Filosofie nu i-a fost ușor, mai ales în contextul mișcării studențești protestatare de la Iași din 1987 și a finalului de regim politic comunist. A știut, cu moderație, să depășească momentele dificile și să rămână coleg și mentor generațiilor de studenți.

Ovidiu Buruiiană, Ionuț Nistor

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDMB</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Arhiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei
<i>ASRR</i>	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
<i>AȘUI</i>	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

- ATS = Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
 AUAIC = Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
 AUB = Analele Universității „București”
 BA = *Biblioteca Ambrosiana*, Roma, Città Nuova Editrice
 BAR = Biblioteca Academiei Române
 BArchB = Bundesarchiv Berlin
 BAR int. ser. = British Archaeological Reports, International Series
 BBR = Buletinul Bibliotecii Române
 BCIR = Buletinul Comisiei Istorice a României
 BCMI = Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
 BCU-Iași = Biblioteca Centrală Universitară, Iași
 BE = Bulletin Epigraphique
 BF = Byzantinische Forschungen, Amsterdam
 BJ = Bonner Jahrbücher, Bonn
 BMI = Buletinul Monumentelor Istorice
 BMIM = București. Materiale de istorie și muzeografie
 BNB = Biblioteca Națională București
 BNJ = Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
 BOR = Biserica Ortodoxă Română
 BS = Balkan Studies
 BSNR = Buletinul Societății Numismatice Române
 ByzSlav = Byzantinoslavica
 CA = Cercetări arheologice
 CAI = Caiete de Antropologie Istorică
 CartNova = *La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica*, Murcia
 CB = Cahiers balkaniques
 CC = Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
 CCAR = Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
 CCh = *Corpus Christianorum*, Turnhout
 CChSG = *Corpus Christianorum. Series Graeca*
 CCSL = *Corpus Christianorum Series Latina*, Turnhout, Brepols
 CDM = *Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat*, București, vol. I-V; supl. I.
 CDȚR = *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, București, vol. II-VIII, 1974-2006
 Chiron = Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
 CI = Cercetări istorice (ambele serii)
 CIL = *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Berlin
 CL = Cercetări literare
 CLRE = *Consuls of the Later Roman Empire*, eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
 CN = Cercetări Numismatice
 CNA = Cronica Numismatică și Arheologică, București
 CSCO = *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*, Louvain
 CSEA = *Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis*, Roma, Città Nuova Editrice
 CSEL = *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, Wien, De Gruyter
 CSPAMI = Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
 CT = Columna lui Traian, București
 CTh = *Codex Theodosianus*. Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
 Cv.L = Convorbiri literare (ambele serii)

„Dacia”, N.S.	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
DI	= Diplomatarium Italicum
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i>
DIRRI	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
DOP	= Dumbarton Oaks Papers
DTN	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
EB	= Études Balkaniques
EBPB	= Études byzantines et post-byzantines
EDCS	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
EDR	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
EpigrAnat	= Epigraphica Anatolica, Münster
ERAsturias	= F. Diego Santos, <i>Epigrafiya Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
GB	= Glasul Bisericii
GCS	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
GLK	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
HEp	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„Hierasus”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
HM	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
HU	= Historia Urbana, Sibiu
HUI	= Historia Universitatis Iassiensis, Iași
IDR	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , Bucurști-Paris
IDRE	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
IGLN	= Inscriptions grecques et latines de Novae, Bordeaux
IGLR	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
ILLPecs	= Instrumenta Inscripta Latina. <i>Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
ILAlg	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
ILB	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
ILD	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
ILN	= <i>Inscriptions latines de Novae</i> , Poznan
ILLPRON	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
ILS	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
IMS	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
IN	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
ISM	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
JGO	= Jahrbücher für Geschichte Osteuropas
JL	= Junimea literară
JRS	= The Journal of Roman studies, London
LR	= Limba română
MA	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MCA	= Materiale și cercetări arheologice
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma

- MGH** = *Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi*, Berlin 1877-
MI = Magazin istoric, București
MIM = Materiale de istorie și muzeografie
MM = Mitropolia Moldovei
MMS = Mitropolia Moldovei și Sucevei
MN = Muzeul Național, București
MO = Mitropolia Olteniei
MOF = Monitorul Oficial al României
Navarro = M. Navarro Caballero, *Perfectissima femina. Femmes de l'elite dans l'Hispanie romaine*, Bordeaux, 2017.
NBA = *Nuova Biblioteca Agostiniana*, Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
NDPAC = *Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane*, I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
NEH = Nouvelles études d'histoire
OI = Opțiuni istoriografice, Iași
OPEL = *Onomasticon provinciarum Europae latinarum*, vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
PG = *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
PIR = *Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III*, editio altera, Berlin.
PLRE = *Prosopography of the Later Roman Empire*, 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
RA = Revista arhivelor
RBAR = Revista Bibliotecii Academiei Române, București
RC = Revista catolică
RdI = Revista de istorie
REByz = Revue des Études Byzantines
RER = Revue des études roumaines
RESEE = Revue des études Sud-Est européennes
RHP = *Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften*, Viena
RHSEE = Revue historique de Sud-Est européen
RI = Revista istorică (ambele serii)
RIAF = Revista pentru istorie, arheologie și filologie
RIB = *Roman Inscriptions of Britain*, Londra
RIM = Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
RIR = Revista istorică română, București
RIS = Revista de istorie socială, Iași
RITL = Revista de istorie și teorie literară
RIU = *Die römischen Inschriften Ungarns*, Budapesta
RJMH = The Romanian Journal of Modern History, Iași
RM = Revista muzeelor
RMD = *Roman Military Diplomas*, Londra
RMM = *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz
RMM-MIA = Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
RMR = Revista Medicală Română
RRH = Revue roumaine d'histoire
RRHA = Revue roumaine de l'histoire de l'art
RRHA-BA = Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
RSIAB = Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
Rsl = Romanoslavica

<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>Sch</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde